ՔՍԱՆԵՒՀԻՆԳԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—Թիւ—1884—ՇԱԲԱԹ—25—ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ—Ն. Տ.—7—ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ—1876

ԳԱՅՄԱՆՔ
Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 8 Մէճ.
» Գաւառաց » 10 Մէճ.
Վեցամսեայ Կ. Պոլսոյ » 4 Մէճ.
» Գաւառաց » 5 Մէճ.
Իւրաքանչիւր թերթի գին 60 փարա
Յայտարարութեանց տողը մէկ անգամի համար 3 ղուրուշ, երկու անգամի համար 2 ղուրուշ, և իր անգամներու համար զատ սակարկութիւն կըլլայ։

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

ԳԱՅՄԱՆՔ
Խմբագրութեան յղուած լրագրոյ ծանուցմանց ... [illegible]
Լրագրոյ վերաբերեալ [illegible] կամ որ և իցէ գրութիւն [illegible] —Տնօրէնին պէտք [illegible] Սանարքեըլար Յոխուշին թիւ 198, Նորս խան. Մասիսի գրասենեակ։
Չհրատարակուած [illegible] ետ չդարձուիր։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ռուսիոյ կայսեր առ Աւստրիոյ կայսրն ՚ղրկած ինքնագիր նամակին պարունակութիւնն երևան ելնել սկսաւ ։ Եւրոպայէն եկած հեռագրալուրք կը ծանուցանեն թէ Աղեքսանդր Բ. կառաջարկէ Ֆրանչիսկոս Յովսէփայ, որ Պուլղարիա զօրք ղրկելով գրաւեն ։ Թէև տակաւին ճշդիւ չգիտցուիր Աւստրիոյ պատասխանը, բայց Ֆրանչիսկոս Յովսէփ՝ Ռուսիոյ կայսեր նամակը բերող Սումարաքօֆ զօրավարն ընդունելով՝ իւր պատասխանն անոր յանձնեց, և միանգամայն Լէօբօլտի կարգին մեծ պատուանշանը տուաւ անոր ։ Ռուս զօրավարը Լիվատիա դարձեր է ։ Կը կարծուի որ Աւստրիոյ կայսրը Ռուսիոյ առաջարկութիւնը ներկայացեալ ձևին ներքև չընդունիր ։ Այս կարծիքն, որ ուրիշ ձևի մը ներքև ընդունելու հաւանականութիւն կըցուցնէ, կատարելապէս ստոյգ կըլլար, եթէ Ռուսիոյ կայսեր նամակը տանող զօրավարին պատուանշան չտրուէր, որ աւելի բարեկամութեան և դաշնակցութեան ցոյց մ'է՝ քան թէ անհամաձայնութեան ։ Այսու ամենայնիւ անուրանալի է որ Ռուսիոյ առաջարկութիւնը խիստ ծանր է, և Եւրոպական մամուլը դժգոհութիւն կը ցուցնէ անոր վրայ ։

Ռուսիոյ մէկ շրջաբերական ծանուցագիրն, այսինքն մեծ տէրութեանց քով իւր ունեցած դեսպանաց ղրկած մէկ շրջաբերականը կառաջարկէ եղեր որ թշնամութեանց դադարումն երկու պատերազմող կողմանց բռնի ընդունել տալ։ Ռուսիոյ այս առաջարկն ալ անկարելի է, քանզի ի՞նչպէս կարելի է անկախ տէրութեան մը վրայ բռնութիւն 'ի գործ դնել, որպէս զի ըմբոստ հպատակ մը չզսպէ ։ Միանգամայն Եւրոպական դեսպանաժողովի մը գաղափարը դարձեալ երևան կելնէ տէրութեանց խորհուրդներուն և լրագրաց մէջ ։ Բայց տակաւին խնդիրները բաւական հասուն չեն, որպէս զի դեսպանաժողովը կարենայ լուծել զանոնք ։ Արևելեան պատերազմէն առաջ ալ Վիէննա դեսպանաժողով գումարեցաւ, բայց առանց արդեան ։ Երբ պատերազմը վերջացաւ և տէրութիւնք ստուգիւ խաղաղութեան փափաքաւ 'ի ժողով գումարեցան, յայնժամ խնդիրները դիւրաւ կըցին կարգադրել ։

Պատերազմը Մօրավայի եզերքը կը շարունակէ, և վերջին կռիւներուն մէջ տասն և չորս Ռուս սպայք մահ գտեր են ։ Այսու ամենայնիւ քանի մ'օրէ 'ի վեր հանդարտութիւն մը տիրած կերևի պատերազմի ասպարիզին վրայ, և մինչև մեր գրած վայրկեանը նոր հեռագրալուր չկայ ։

Իսկ հաշտութեան բանակցութեանց գալով, դեռ անստոյգ վիճակի մէջ են։ Բ. Դուռը ներքին ընդհանուր բարեկարգութեանց խնդրով կ'զբաղի, և ժողով ժողովի վրայ կը գումարէ, որպէս զի թէ՛ տէրութիւնները գոհ ըլլան, և թէ՛ ներքին պէտքը լցուի ։ Արդարև կայսերական կառավարութեան խորհած բարեկարգութիւնք առաւել ընդարձակ և ազատական, ինչպէս նաև առաւել բանաւոր և օգտակար են. քանզի փոխանակ երեք գաւառի՝ բոլոր գաւառաց պիտի վերաբերին. որով փոխանակ հպատակաց մէկ մասին օգտելու, բոլորին ալ օգտակար պիտի ըլլան ։ Բայց եթէ այս բարեկարգութիւններն այսօր տէրութիւնները գոհ չեն ըներ, պատճառն այս է որ գործադրութեան վրայ վստահութիւն չկայ, և ահա այս ապահովութիւնը ձեռք բերելու պատրուակաւ է որ Սլավեան գաւառաց համար Ռուսիա ինքնօրինութիւն կը պահանջէ ։ Ինքնօրինութիւնն ալ Ռուսիոյ և միւս տէրութեանց գաղափարին համեմատ իրենց երաշխաւորութեան ներքև պիտի ըլլայ, որով անվերջանալի միջամտութեանց դուռ մը պիտի բացուի ։ Ասկէ աւելի վնասակար առաջարկ մը չկրնար ըլլալ. և եթէ այսօր կայսերական կառավարութիւնն այսպիսի խնդիրներ կը լսէ, պատասխանատուութիւնը բոլոր անոնց վրայ կիյնայ, որք օրէնք և հրովարտակներ հրատարակելէ ետեւ՝ անոնց գործադրութեան մասին բոլորովին անփոյթ ու անհոգ գտնուեցան ։ Ստոյգ է որ իրենցմէ շատն ալ այս անհոգութեան հետեւանքը կրեց, սակայն դժբաղդաբար վնասն երկիրը տուժեց և կը տուժէ։ Ասկէ առաջ ալ օրինաց անգործադրութեան վրայ խօսած էինք. ամեն լրջամիտ անձինք հարկաւ մեզ հետ պիտի համաձայնին թէ ներկայ տխուր վիճակը բոլորովին օրինաց անգործադրութեան հետեւանքն է, և ամեն հայրենասէրք ալ մեզ հետ պիտի ցաւին ասոր վրայ. Իսկ այնպիսի անձինք, որոց համար օրէնք և արդարութիւն կարևորութիւն չունին, որոց համար հզօրագունին իրաւունքն և նիւթական յաջողութիւնն ամեն բան է, իսկ սկզբունք և իրաւունք ոչինչ, հարկաւ չեն կրնար ըմբռնել օրինաց գործադրութեան կարևորութիւնն ու օգուտը, ոչ ալ կրնան ցաւիլ անոր վրայ ։

Անգղիոյ նախարարաց գլուխ Լորտ Պիքընսֆիլտ Էյլսպէրիի մէջ ըրած ատենախօսութեամբ՝ իւր քաղաքականութիւնը պաշտպանեց ։ Ըսաւ թէ Անգղիա՝ Պէրլինի յիշատակագիրը մերժելէ ետեւ՝ իւր կողմէն առաջարկներ ներկայացուցած, և Բ. Դրան ու քրիստոնեայ հպատակաց մէջ եղած յարաբերութիւնները ծրագրած էր ։ Անգղիա ամեն բանի մէջ Ռուսիոյ հակառակութիւն ընել չէր ուզեր. հինգ մեծ տէրութեանց հետ ալ համաձայնութեամբ գործելու փութացած, և ամենէն աւելի Ռուսիայէն մտերմական գործակցութիւն ու օգնութիւն տեսած էր ։

Լորտ Պիքընսֆիլտ խստիւ դատապարտեց Սերվիոյ պատերազմը ։ Բ. Դուռն, ըսաւ, տասն հազար սխալ կրնայ ունենալ, բայց այսու ամենայնիւ Սերվիոյ պատերազմն ընդհանուր իրաւանց, բարոյականութեան և պատուոյ սկզբանց դէմ էր. քանզի երբ տէրութիւնք առաջարկեցին Բ. Դրան որ Սերվիոյ բերդերը թողու, ապահովութիւն տուած էին թէ Սերվիա այնուհետև գոհ ըլլալով բնաւ երբէք գերիշխան կառավարութեան դէմ չպիտի ըմբոստանար ։ Ահա Սերվիա այս պարտաւորութեան հակառակ վարուեցաւ. բայց 'ի վերջոյ Անգղիայէն խնդրեց որ իրեն համար միջնորդէ, և հաշտութիւն կնքուի ։ Լորտ Տէրպի իւր ազդեցութիւնն 'ի գործ դրաւ և զինադուլ մը հաստատել տուաւ. դժբաղդաբար այս զինադուլին խաղաղական վախճանին նկատմամբ Անգղիոյ առաջին նախարարին տուած յոյսերն 'ի դերև ելան, որոյ պատճառն ալ դարձեալ Սերվիա եղաւ, զինադուլը վերջանալուն պէս Օսմանեան զօրաց վրայ յարձակելով, հակառակ հաշտութեան խնդրանաց՝ զոր ըրած էր ։

Լորտ Պիքընսֆիլտ իւր երգիծական տաղանդովը պատասխանեց նաև Թուրքերն Եւրոպայէն հանելու առաջարկութեան՝ զոր Պ. Կլէտսթօն ըրած էր իւր հրատարակած տետրակին մէջ։ "Բայց երկու երեք օր վերջը, կըսէ, Պ. Կլէտսթօն իսկ իւր սխալը հասկընալով, յայտարարեց թէ իւր պարսաւանաց առարկայն Թուրք ազգը չէր, այլ Թուրքիոյ նախարարներն ու պաշտօնատարներն, որպէս թէ այս վերջինները Թուրք չըլլային ։ Մլիոն մը Մավրիտանացի Արաբաց և Հրէից Սպանիայէն արտաքսումն այն ատենէն վերիվայր ըրաւ այն երկիրն որ մինչև այսօր տակաւին վերականգնած չէ, և Եւրոպա տակաւին կը ցաւի անոր վրայ ։„ Լորտ Պիքընսֆիլտի այս յայտարարութիւնը պատմական նկատմամբ խիստ ստոյգ չենք կրնար համարիլ։ Սպանիա Մավրիտանացւոց պատերազմներէն ետև մեծ բարգաւաճութեան հասաւ, մանաւանդ երբ իւր օգնութեամբ Քրիստափոր—Քօլօմպ Ամերիկա գտաւ. բայց Սպանիոյ վիճակը հետեւանք է այն բռնութեանց և մոլեռանդութեան, որ Մավրիտանացւոց արտաքսումէն ետև Սպանիոյ մէջ տիրեց ։ Մավրիտանացիք սրով տիրեցին Սպանիոյ և սրով ալ հալածեցան անկէ, այնուհետև սուրն ըՍպանիացւոց ձեռքն անցաւ, որք ըստ ամենայնի չարաչար գործածեցին և իրենց վրայ անկում բերին ։

Եւրոպայէն Թուրքերն արտաքսելու անկարելիութեան աւելի ճշգրիտ նմանութիւն տուաւ Լորտ Պիքընսֆիլտ՝ երբ ըսաւ թէ "Պ. Կլէտսթօն չէր կրնար աւելի անհեթեթ առաջարկ մ'ընել եթէ ըսէր թէ պէտք է որ հասարակաց խորհրդարանին անդամներն՝ իրենց ատենապետն ալ իմասին՝ կրինիչի բարձունքն ելնեն և այնտեղ գտնուած ձիւնը մաքրեն ։„

Վերջին թղթաբերով եկած Եւրոպական լրագիրք Լորտ Տէրպիի մէկ նոր ատենաբանութիւնը կը բերեն, զոր Սեպտ. 27 ին խօսած է 'ի պատասխանի Լոնտրայի քաղաքապետ Լորտին նախագահութեամբ գումարուած ժողովոյ մը կողմէ ներկայացեալ պատգամաւորութեան ։

Քաղաքապետ Լորտն անձամբ Լորտ Տէրպիի ներկայացուց պատգամաւորութիւնն և ըսաւ թէ պատգամաւորութեան փափաքն այս է որ տէրութեան արտաքին գործոց նախարարն հնար եղածին չափ հասկըցընէ Անգղիոյ ժողովրդեան թէ ի՞նչ է Արևելից վիճակը ։ Միանգամայն կը փափաքի պարզ յստակ և բացորոշ տեղեկութիւն մ'առնել կառավարութեան քաղաքականութեանը վրայ ։

Լորտ Տէրպի՝ պատգամաւորութեան փափաքն հնար եղածին չափ գոհ ըրաւ՝ բաւական երկար ատենաբանութեամբ մը, որոյ վերջին հատուածն առաւել ուշադրութեան արժանի ըլլալուն համար կը փութանք թարգմանել ։

" Քաղաքական ինքնօրինութեան (օթօնօմի) գաղափարը մերժելով հանդերձ, տեղական կամ վարչական ինքնօրինութեան մը գաղափարն ընդունիլ հնարաւոր է ։ Ես չեմ սիրեր այդ բառն՝ որ խիստ առաձգական է, և լաւագոյն կը համարիմ տեղական ինքնակառավարութիւն (սէլֆկօվէրնմէնթ լօքալ) բառն ։ Այս վերջին իմաստին մէջ լուծում մը հնարաւոր կը կարծեմ. բայց պէտք չէ ծածկել ձեզմէ, թէ այդպիսի բարենորոգմանց՝ ոչ թէ ընդունել տալն՝ այլ գործադրութիւնը դժուար պիտի ըլլայ ։ Կիրիտ և Լիբանանու շնորհուած Սահմանադրութիւնք կը ցուցնեն թէ ի՛նչ ընթացք պէտք է բռնել ։

" Ցարտամ և ընդհանուր կերպիւ կը խօսիմ, բայց իմ ձեռքս չէ աւելի ճիշդ և բացորոշ կերպիւ խօսիլ ։ Մեք վեց կառավարութիւն ենք որ համաձայն գործողութեան մը համար պիտի աշխատինք ։ Եթէ միւ-

թիւն չըլլայ, գործողութիւն ալ չը կրնար ըլլալ, իմ խօսքերուս իւրաքանչիւրը կշռեալ ըլլալով մանաւորապէս ուշադիր ըլլալու հարկադրեալ իմ:

«Մեր գործնական դիտումներն են Մահմէտականաց և Քրիստոնէից հաւասարութիւն, ամենուն համար լաւագոյն վարչութիւն մը, անձանց և ընչից ապահովութիւն, և իրական երաշխաւորութիւնք այն աճիւններուն վերանորոգման դէմ, որք Եւրոպիոյ ցասումը պատճառեցին: Պուլղարիոյ դէպքերն Եւրոպիոյ կառավարութեանց ամենուն ալ դիրքը փոխեցին Թուրքիոյ նկատմամբ:

«Սերվիոյ պատերազմին վրայ կարծիքս յայտնել անօգուտ է, քանի որ երկու կողմը կը կռուին: Բայց ոչ Սերվիացիք, ոչ ալ Թուրքերը վերջնական յաջողութիւններ ձեռք բերած չըլլալով, երկու կողմն ալ կրնան ներկայ վիճակին (Սթաթիւ քուօ) հիմանց վրայ հաշտութիւն կնքել:

«Ձեմ կրնար ըսել թէ խաղաղութիւնը բացարձակապէս հաւաստի է, բայց կրնամ ըսել թէ երկու կողման տրամադրութիւնները նպաստաւոր են: Ինձ համար, ես վստահ եմ որ առանց նոր արիւնհեղութեան խաղաղութիւնը կը տեսնենք: Մի կարծէք թէ Արևելեան խնդիրը՝ ձեր փափաքովը միայն կրնայ լուծուիլ. խնդիրն՝ ոչ թէ ձեր փափաքածն ընելու, այլ ներկայ պարագայից մէջ հնարաւորն ընելու վրայ է:»

Վիէննայի Նուվէլ Բրէս Լիպր լրագիրը սեպտ. 30 թուով հետևեալ կարևոր տեղեկութիւնները կուտայ Ռուսիոյ բռնած նոր դրից վրայ:

«Երկու օրէ 'ի վեր յաճախ տեսակցութիւնք տեղի կունենան Սումարաքօֆ զօրավարին, Անտրասի կոմսին և մեծ տէրութեանց դեսպաններուն մէջ: Դիւանագիտութիւնը կարծէ դուրս փութաջանութիւն մ' ունի, որ ըստ ինքեան յայտնի նշան մ'է ներկայ վիճակին ծանրութեան: Այլ և այլ մայրաքաղաքներէ մեզ հասած հեռագիրք կը ծանուցանեն թէ Ռուսիա՝ Վիէննայի կառավարութեան ըրած առաջարկութիւնը միւս կառավարութեանց ալ ըրած է: Դրան վերջնագիր մը ղրկելու սպառնալիք կայ, որով նիւթական գրաւներ պիտի պահանջուին բարենորոգմանց գործադրութեան համար, և եթէ Դուռն այս պահանջումը մերժէ, զինու զօրութեան դիմելու երևոյթ կայ: Ռուսիոյ քաղաքականութեան այս անակնկալ փոփոխութիւնը մեծ մտահոգութիւն պատճառած է Պերլինի մէջ, և կըսուի թէ Գերմանիոյ կայսրը շատ նեղացած է տեսնելով որ իր քեռորդին Շթութկարտի և Վիէննայի տեսակցութեանց մէջ յայտնած խաղաղական դիտաւորութիւնները սուտ կը հանէ: Այսու ամենայնիւ Գերմանիոյ կառավարութիւնը կը խորհի թէ պէտք չէ թողուլ Ռուսիա որ մինակ գործէ, այլ պէտք է որ Աւստրիա ալ գործակից ըլլայ անոր՝ Պոսնիան ու Հերսէքը գրաւելով: Ինչպէս որ կրնար նախատեսուիլ, այս ծանր վիճակը խել մը զրոյցներ երևան կը հանէ, որոց մին է Եւրոպական դեսպանաժողովի մը զրոյցն, որոյ գաղափարը Գաղղիոյ կառավարութիւնը յղացեր է կըսուի, և Պէլճիոյ թագաւորին մօտ օրերս Վիէննա ուղևորելու դիտաւորութիւնն ալ այս նպատակին կընծայուի: Զրոյց մ'ալ կայ թէ Աւստրիոյ կայսրը Ռուսիոյ կայսեր հետ տեսակցելու դիտաւորութիւն ունի՝ Լիվատիայէն Բեդրսպուրկ վերադարձած միջոցին: Այս ամենուն մէջ բան մը միայն յայտնի է, այսինքն թէ դիւանագիտական կաթսան սաստիկ եռացման մէջ ըլլալով պայթելու վրայ է:»

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վիէննա 3 հոկտ.

Կայսրը Լէոբօլտի մեծ ժապաւէնը տուաւ Ռուսիոյ կայսեր նամակը բերող Սումարաքօֆ զօրավարին, և ինքը Կոտոլի պալատը գնաց: Ռուս զօրավարն ալ Լիվատիա գնաց:

Բէշթայի Լոյտ լրագիրն ամենայն զօրութեամբ կը մերժէ Օսմանեան պետութեան ամբողջութեան վնաս բերող որ և է ծրագիր:

Փարիզ 4 հոկտ.

Ռուսիոյ դեսպան Օրլօֆ իշխանը կը հաւաստէ թէ Ռուսիա կը փափաքի որ տէրութեանց համաձայն խորհրդով խաղաղութիւնը վերահաստատէ: Դեռ պաշտօնական կերպիւ դեսպանաժողովի առաջարկ չէ եղած:

Արտաքին գործոց նախարար Տէքազ դուքսը Ժիրօնտի նահանգը գնաց:

Պ. Թիէր քանի քաղաքը պիտի մնայ մինչև Ազգ. ժողովոյ բացման ժամանակ:

Փարիզ 4 հոկտ.

Ռուսիոյ կառավարութեան մէկ շրջաբերականը կարծիք կը յայտնէ թէ թշնամութեանց դադարումը բանի ընդունել տալ պէտք է երկու պատերազմող կողմանց:

Լրագրաց շատերն կարծիքն է թէ Եւրոպական դեսպանաժողով մը պիտի գումարի:

Բէշթա 4 հոկտ.

Երեսփոխանաց ժողովին մէջ Պ. Թիծա՝ Արևելեան գործոց վրայ հարցման մը պատասխանելով՝ քաջալերական խօսքեր ըրաւ և երեսփոխաններն զգուշացուց պատերազմի և Թուրքիոյ գրաւման երկուղալի զրոյցներուն դէմ:

Փարիզ 4 հոկտ.

Կը հաւաստեն թէ տէրութիւնք Եւրոպական դեսպանաժողով մը գումարելու և պատերազմողաց մէջ զինադադար մը կնքելու վրայ կը խորհին:

Պէլկրատ 4 հոկտ.

Ալիմբիչ զօրավարը պաշտօնէ հանուեցաւ:

Նաթալիա իշխանուհին Նիս գնաց:

Փարիզ 5 հոկտ.

Մեծ տէրութիւնք ամսօրեայ զինադադար մը Դռնէն խնդրելու վրայ համաձայնեցան:

Հռոմ 5 հոկտ.

Ռուսիոյ դեսպանը խորհրդակցեցաւ Պ. Մալէկարիի հետ:

Զրոյց կայ թէ բանակետղ մը պիտի կազմուի Պարիի մօտ:

Լոնտրա 5 հոկտ.

Թայմզ լրագիրը Ռուսիոյ զինուորական պատրաստութիւնները յիշելով կըսէ թէ Անգլիա միմիայն իւր շահը պիտի նկատէ և չպիտի հաճի որ առանց մեծ տէրութեանց համաձայնութեան Թուրքիոյ գաւառները գրաւի:

Արևելից գործերուն պատճառաւ Անգլիոյ խորհրդարանը հաւանականաբար հոկտ. 20ին պիտի գումարի: Կարծիք կայ թէ խորհրդարանը Լորտ Տէրպիի քաղաքականութեան ուժ պիտի տայ:

Լոնտրա 5 հոկտ.

Նոր Քօնս.		11 7/16
Փոխ	1865	12 3/4
»	1869	11 7/8
»	1871	29 3/4
»	1872	20 3/4
«	1873	11 3/4
Եգիպտ.		42 3/16
Անգլ. Քօնս.		95 15/16

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ՝

Առևտրական գործոց նախարար Վսեմ. Րիզա փաշան՝ նախարարաց խորհրդոյն անդամ անուանեցաւ առանց պաշտօնի:

Հէրսէքի նախորդ կառավարիչ Մուսթաֆա փաշան Կիրիտի կուսակալութեան խորհրդական (Միւշավիր) անուանեցաւ.

Վեհ. Սուլթանն երէկ միջօրէի աղօթքը Ֆընտըգլըլը մզկիթը կատարեց:

Հինգշաբթի օրը դարձեալ արտաքոյ կարգի ընդհանուր ժողով գումարեցաւ Բ. Դուռը, նախորդ գումարման մէջ որոշուած երեսփոխանական և ծերակուտի ժողովներուն իրաւասութեանցն ու կազմութեանը վերաբերեալ կէտերն որոշելու համար:

Մայրաքաղաքիս Անգղիական դեսպան Սըր Հէնրի Էլիօթ հինգշաբթի օրը հանդիսիւ Տօլմա—Պահճէի պալատն երթալով իւր դեսպանութեան նոր վկայագրերը Վեհ. Սուլթանին մատոյց: Սոյն հանդիսաւոր ընդունելութենէն ետև դեսպանն առանձին ունկնդրութիւն մը խնդրեց, որուն արտաքին գործոց նախարարն և Անգղիոյ դեսպանատան առաջին թարգմանը միայն ներկայ գտնուեցան:

Կըսուի թէ այս երկրորդ ունկնդրութեան մէջ դեսպանը Պուլղարիոյ մէջ կատարուած անգթութեանց հեղինակներուն պատժուիլը խնդրեր է:

Թունուզի պէյին կողմէ Վեհ. Սուլթանին շնորհաւորութեան նամակ բերող Րիւսթէմ փաշան հինգշաբթի օրը Կ. Պոլիս հասաւ:

Ցեչեալ փաշան Թունուզէն բերող Պէչիր շոգենաւը Մաթաբանի հըրուանդանին մօտ անգղիական շոգենաւի մը զարնուելով, վերջինը ծովասոյզ եղեր է. բայց մէջի մարդիկն ազատեր է:

Չորեքշաբթի գիշեր քանի մը չարագործք Վէլի էֆէնտիի կողմը Միտհաթ փաշային ագարակը մտնելով,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ռուսիոյ և Թուրքիոյ Հայոց ուսումնական վիճակը:—Գրական և մտաւորական յարաբերութեանց պակասն ընդմէջ Ռուսիաբնակ և Թուրքիաբնակ Հայոց:—Փորձ, ազգային և գրականական եռամսեայ հանդէս, Տփխիս 1876.

Գիտ——թիւնը զօր——թիւն է.

ՊԷՔՈՆ

Այս առածս բացարձակ ճշմարտութիւն մ'է դարձած այսօր: Առանց ուսման, առանց գիտութեան, առանց կրթութեան չկայ որ և է յառաջադիմութիւն, որ և է բարգաւաճումն, որ և է ստացումն զօրութեան: Այս ճշմարտութիւնս ոչ միայն յԵւրոպա՝ այլ յԱրևելս իսկ սկըսած է ճանչցուիլ, և տակաւին անցեալ օր նորապսակ վեհապետ մը իրեն ամօթ չէր համարած իւր ժողովրդեան մատնանիշ ընել ուսմանց և գիտութեանց շնորհիւ Եւրոպիոյ ստացած զօրութեան և բարօրութեան գերագոյն աղբիւրը: Զօրութիւնը ո՛չ թիւն է, ո՛չ զէնքը, ո՛չ ուժը, այլ մտաւորական զարգացումը: Եւ սակայն չկարծուի թէ միայն այս դարուս մէջ ստուգուած և այս դարուս միայն պատկանող իրողութիւն մ'է այս. բնա՛ւ ոչ. աշխարհի հնագոյն ժամանակներէն մինչև ցայսօր գիտունը, անհատ թէ ազգ, զօրաւոր եղած է միշտ, և այնպէս պիտի ըլլայ: Ինչո՞ւ միլիոնաւոր Պարսից բանակ մը չկրցաւ տիրել Յունաստանի, իսկ ընդհակառակն Յոյնք առաջնորդութեամբ Աղէքսանդրի կրցան Ասիոյ մեծագոյն մասին տիրել. տարակոյս չկայ որ երկու ազգաց մտաւորական զարգացման աստիճանին տարբերութիւնն էր պատճառն. և եթէ առ վայր մ'ալ նիւթական ուժը յաղթող հանդիսանայ հանճարին, շատ քիչ կը տևէ այդ յաղթութիւնը: Միաքը, հանճարը, անպատճառ օր կուգայ որ բարոյապէս կամ նիւթապէս կը յաղթէ ուժին: Հռովմ յաղթեց Յունաստանի, Թաթարք յաղթեցին Չինաց, բայց երկուքն ալ բարոյապէս յաղթուեցան իրենց յաղթեալներէն: Այսօր կը տեսնեմք 200 միլիոնի չափ Հնդիկներ ափ մը Անգղիացւոց իշխանութեան ներքև ընկճեալ. կը տեսնեմք աշխարհի ամենէն ահագին տէրութիւնը, Չինաստան, որ իւր 400 միլիոն բնակչօքն Եւրոպական փոքրիկ տէրութեան մը բանակին իսկ դիմադրելու կարող չէ: Գաղղիացիք իրենք իրենց կը խոստովանին թէ Գերմանացի մանկավարժք էին Գաղղիոյ յաղթողք: Մեր չուրջն եղած Յոյնք և սկսած են այս սկըզբան հետևիլ, քաղաքական շարժումներէ ու զօրութենէ նախամեծար համարելով. և զգալով որ Արևելից մէջ գաւազանը հզօրագունին՝ այսինքն գիտնագունին պիտի մնայ, ամենայն եռանդեամբ գիտութիւնը տարածելու միջոցներով սկսած են զբաղիլ: Հարուստք և կարողք նուէր նուէրի վրայ կը տեղան դպրոցական հաստատութեանց. գրական և ուսումնական ընկերութիւններ, գրագիտական հանդէսներ կը հիմնուին, կը քաջալերուին, և այլն: Միայն Հայն է որ կը խորդայ 'ի խոր քուն, ինչպէս կը դիտէր անցեալները Մասիսի յօդուածագիրը, իբր օրօր ունենալով իրեն առաջնորդական, տեղական, կրօնական վէճեր, խնդիրներ, ոչնչաբանութիւններ: Պոլսոյ մէջ ունենալ կարծեցած դպրոցներնիս դպրոց ըլլալու հանգամանքէ զուրկ(1), ուր ամենակարևոր գիտութիւնք բոլորովին անծանօթ մնացած են. հազիւ այսչափ տարիէ 'ի վեր Հայոց առաջին կեդրոնատեղւոյն, այն է Պոլսոյ մէջ անգամ կանոնաւոր գիշերօթեայ վարժարան մը չարունակաբար յանձանձելու կարող. ընթերցանութիւնն այնքան տարածուած որ ամենէն նշանաւոր հրատարակութիւնը կամ գիրքն 1000 օրինակէն աւելի, այն ալ մի քանի տարուան մէջ, չէ կարելի ծախուիլ. (մէկ ու կէս միլիոն Հայու համար): Ամենէն կարևոր պարբերական հանդէսներն հազիւ 80 կամ 100 բաժանորդ կրնան գտնել. Լրագրութիւնը՝ փոքր Ասիան Միջին Ասիայէն զանազանել չգիտցող և Սուլթան Մահմուտը Կատարինէ Բ. կայսրուհւոյն ժամանակակից ընող անձանց ձեռք խաղալիկ եղած, ահա մեր Թուրքիաբնակ Հայոցս արդի ուսումնական վիճակին պատկերը:

Մասիս անցեալ օր Տփխիսի Մշակին Թուրքիոյ Հայոց նկատմամբ գործածած կծու լեզուին վրայ իրաւամբ զայրացած՝ հետևեալ տողերը գրած էր. «Ինչպէ՞ս կրնայ ապացուցանել Մշակ թէ Ռուսիոյ Հայը բարոյապէս գերագոյն է Թուրքիոյ Հայէն. ի՞նչ յառաջադիմութիւն, ի՞նչ լուսաւորութիւն կրնայ ցուցնել Ռուսական Հայաստանի մէջ:» Դժբաղդաբար Թուրքիաբնակ Հայու մը վիրաւորեալ ինքնասիրութեան այս աղաղակող ստուգութեան ճշդիւ համաձայն չէ: Իրողութիւնք կապացուցանեն որ Ռուսաստանի Հայը՝ մանաւանդ ներկայ երիտասարդութիւնը՝ բարոյապէս և մտաւորապէս շատ աւելի զարգացեալ աստիճանի մէջ կը գտնուի քան թէ Թուրքիաբնակ Հայն. և այս ալ ուրիշ բանի շնորհիւ չէ, այլ աւելի հաստատուն, աւելի հիմնական դաստիարակութեան արգասիք. Թուրքիաբնակ Հայքս, որ Ռուսաստանի Հայոցմէ շատ աւելի բազմաթիւ եմք, ունի՞մք Լազարեան ճեմարանին նման հաստատութիւն մը. ո՞ւր են Իւսկիւտարի ճեմարանը, Հայկազնեան վարժարանը, և այլն.

(1) Բաւական ըլլայ ըսել որ Պոլսոյ ազգային դպրոցներուս մէջ փոխանակ պատմութեան՝ միայն Ս. գրոց պատմութիւն և եկեղեցական պատմութիւն դաս կը տրուի:

պաշտպաններէն մի քանին վիրաւորեցին և այլ և այլ նիւթեր կողոպտեցին ։ Ոստիկանութիւնը քանի մը կասկածելի մարդիկ բռնեց ։

Ցոյն լրագիրք կը ծանուցանեն թէ կեսարիոյ Ցունաց մետրապօլիտն՝ որ անցեալ շաբթու մայրաքաղաքէս իւր վիճակը կերթար, գողերու պատահելով կողոպտուեր է ։

ԼՈՍՑԱՆԴՆՈՒՔԷՍԼԻՍ
ԷՍՀԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻԷ

23 սեպտ. ուրբաթ իրիկուն			13, 7
24 սեպտ. շաբաթ առաւօտ			
բացուելու			13,42
ժամ 7 ին			13,
Կ. Պօլիս 23 սեպտեմբեր.			
Ժէօրէթ Հէյէթէնէրալի բաժինք Անգղիոյ.			2 15
« փախանակու թե․ա․	»		1, 30
Կ. Պօլսոյ Պանգային	»		3,
Քրէտի ժէնէրալ	»		2, 20
Քրէտի Օսթրօ – Թիւրք			—
Երկաթուղեաց		Ֆր.	38
փոխ. 1863		»	74
» 1865	»	»	75
» 1869	»	»	64
» 1872	»	»	21 3/4
» 1873	»	»	62
Թրամուայ		Օսմ. լիր	1, 5

ԸՆԹԱՑԻԿ ԴՐԱՄՈՑ
23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Անգղ. լիրա	դուրուշ	110 15
Նաբօլէօն ոսկի	»	87 17
Իմբէրիալ Ռուս	»	88 20
Պըրըսիկ	»	51 25
Հինգ Ֆրանք	»	—
Հինգնոց	»	107 25
Զվինձ	»	141

ԱԶԳԱՅԻՆ

Երեքշաբթի աւուր Թուով ծանուցեր էինք թէ Նօզզատու դէպքին քննութեան համար Պատրիարքարանի կողմէն ալ քննիչ մ'որոշելու առաջարկութիւն եղած է Բ. Դռնէն ։

Կը լսենք թէ չորեքշաբթի օրը Պատրիարքական փոխանորդ Գեր. Տ. Ց. Մկրեան հայրը Բ. Դուռն երթալով՝ իմացուցեր է թէ Պատրիարքարանը միմիայն Նօզզատու մանաւոր դէպքին քննութեան համար չկրնար քննիչ որոշել, այլ՝ ինչպէս որ արդէն առաջարկած է, ընդհանուր հալածանքութեանց քննութեանը կը փափաքի, և այն ժամանակ պատրաստ է պէտք եղած քննիչն որոշել ։

Նոյն օրը Գեր. Տ. Ց. Մկրեան հայրը նաև Պասիրէթ անուն Թուրք լրագրոյն Հայոց ազգին և Պատրիարքարանի պատւոյն դէմ հրատարակած թշնամական յօդուածին դէմ բողոքող թագիր մը մատոյց արտաքին գործոց նախարարին ։

Պասիրէթ լրագիրն՝ Հայոց ազգին և Պատրիարքարանի դէմ հրատարակած թշնամական յօդուածին ծանր տպաւորութիւնն զգալով, իւր հինգշաբթի աւուր Թուոյն մէջ հանդիսաւոր յետս կոչում մ'ըրած է, յայտարարելով թէ այն յօդուածը գրելուն պատճառը Հայ լրագրաց ոմանց անվայել լեզուն եղած է ։

Գոհ ենք որ Պասիրէթ՝ Հայոց ազգին և Պատրիարքարանի դէմ ըրած ամենածանր ակնարկութեանց վրայ ապաշաւ յայտնելով ինքնին կը հերքէ զանոնք, և լրագրաց ոմանց անվայել լեզուն պատճառ բռնած ժամանակ իսկ կը յայտարարէ թէ Հայոց ազգն այն լրագրաց համամիտ չէ, այլ ինչպէս հինգհարիւր տարիէ 'ի վեր, նոյնպէս և այժմ և այսուհետև ալ հաւատարիմ և անձնուէր զգացմամբք կապուած է Օսմանեան տէրութեան հետ ։

Գալով լրագրաց ոմանց դէմ ըրած ակնարկութեան, կըսենք թէ լրագիրք կրնան երբեմն սխալիլ և անպատեհ կամ անպատշաճ լեզու գործածել, ինչպէս նոյն ինքն Պասիրէթ, բայց Հայոց ազգը տէրութեան դէմ գրգռող Հայ լրագիր կարելի չէ որ գտնուի ։ Այնպիսի լրագիր մը՝ Հայոց ազգին մէջ բնաւ անունդ չգտնելէ զատ՝ բոլոր Հայ մամուլն իրեն դէմ կը յարուցանէ, և տպագրական տեսչութեան աչքէն ալ չվրիպելով խստիւ կը պատժուի ։

Ահաւասիկ Պասիրէթի յետս կոչումը ․

« Բազար իրթէսի կիւնքի նուսխէմիզտէ տէրճ իթմիշ օլտուղումուզ պէնտլէրտէն Երմէնի միլլէթինին միւթէհասիր (զգածեալ) օլտուղու մաէլթէնիֆ վարըը մէվգիի իթթըլարմըզ օլմուշ տուր ։

«Իթթիպար մէալի մէրթէպէի ճէնապը Պատրիշահիյէ սատադաթ վէ թէվիէթի վէ վաթանը միւշթերէքէ բապըլթարի խիլաս վէ մէհապէթի գայրը միւնքիր (անուրանալի) օլան Երմէնի միլլէթինէ տօգունմագ նիյէթինտէ օլմատըղըմըզը խալիանէ պէյան իտէրիզ ։ Ֆէթիհտէն պէրու էրմէնի միլլէթի էֆրատընըն իպրազը միւէսէրը սատագաթլա հիւքիւմէթի սէնիյէյէ խըտմէթ իթտիքլէրի մալիւմիւմիզ տիր, էֆրատը մէրգումէ վագթէն մին ըլ էվգաթ էյալէթլէրին ուսուլ վէ իտարէլէրինճէ օլան խաթալէրտէն տօլայը րէֆի վագայը իշթիքեա իթմիշ իսէլէրտէ, քէնտուլէրինտէն նէ պիր խային զուհուր իթմիշ վէ նէ տէ ատէմի իթաաթ (անհնազանդութիւն) էմարէլէրի (նըշան) վագը օլմուշ տուր ։ Պիզիմ մաքսատըմըզ եալընըզ Երմէնի միլլէթինին ումուր վէ մէսալիհի հագգընտա ճէրէեան իտէն միւպահասաթտէն էրմէնի գազէթալէրինտէն պազըլարընըն խաթիմալ իթտիքլէրի լիսանը նամիւնասիպի (անվայել) ըզհար իթմէքտէն իպարէթ իտի ։

«Մէզքիւր գազէթալար թարաֆընտան պէյան օլունան սուրէթի էֆքեար վէ միւթալաաթ Երմէնի միլլէթի էֆրատը նէզտինտէ գաթէն վէ գաթըյէթէն գարինի գապուլու օլմատըղը մէճզումումուզ (տեղեակ) օլուպ, գազէթալարըա տէրճ օլունան թէվպիխաթ վէ միւլահազաթ իսէ պիթ թապի (բնականապէս) անլէրէ մաթուֆ (վերաբերեալ) օլմատըղը տէրքեար տըր ։

« Խալգա գարշու օլան վազիֆէլէրինի արիֆ օլմայան վէ ումումուն մէմուլ վէ միւնթազըրը օլան հիւսնիւ խըտմէթ իպրազ իտէճէք եէրտէ, պիլաքիս մէսլէքի թէավիւլթա (խաբէութիւն) սիւլիւք իտէն էվրագը հավատիսին միլլէթճէ զայէթ մագպուլ վէ միւթէպէր օլան գազէթա վասիթասըյլա թագպիհ վէ թէվպիխ (յանդիմանել) իխտիյէճինի արզու իտէրիզ. օ հալտէ, միլլէթի ճըլիլէյէ նէզտինտէ հագիգաթտէն մաղշար ըը թէվէճճիւհ օլան պիթթիւն պիր միլլէթին սատագաթ վէ թապիյէթի պիր նիմէթի միւճրիմանէ իլէ տիւշարը խաթար իթմիշ օլան պազը էֆրատը սեյյաթ միւթաատըն մէսուլ վէ մէաթիպ օլմազը աշան օլուր»

· · · Խմբագիր ·

Նէվրուզեան հօյակապ գերդաստանին կրօնասիրական և ազգասիրական ազնիւ զգացմանց արդիւնքը զանազան աւիթներով ազգը և մանաւորապէս գիւղիս բնակիչք միշտ տեսած ու վայելած են ․ ինչպէս այսօր ալ տեղւոյս սուրբ եկեղեցւոյ հրկիզեալ կալուածոց վերաշինութեան նպաստելու բարեպաշտական նպատակաւ հանգուցեալ Նէվրուզեան Ցարութիւն ամիրայի ազնուափայլ դուստր Վասիլուհի տիկինն յիշեալ շինութեանց կից նուակայքի (խայըրխանէի) հարիւր յիսուն լիրայի արժողութեամբ մէկ ու կէս աչքը իւր հօրենաւանդ վեհանձնութեամբը ազգիս նուիրելով՝ սոյն մասին ուրիշ նպաստամատոյց գտնուող առաջինի անձանց վեհագոյն հանդիսացաւ ։ Ուստի թաղական խորհուրդս կը խնդրէ 'ի ձէնջ որ յիշեալ ազնուափայլ տիկնոջ սոյնպիսի գովելի ծառայութեան փոխարէն թէ' իւր և թէ' մանաւորապէս երախտագէտ Խասգիւղցւոց անհուն շնորհակալիքը ձեր պատուական օրագրի միջոցաւ հրատարակելու բարեհաճիք ։

23 սեպտ․ 1876 Մնամք . . .

'ի Խասգիւղ Ի դիմաց Թաղ. խորհրդոյ
Ատենադպիր Ատենապետ
Մ. Ազարեան Սարգիս Արապեան

ԻԼԱՆ

Ասաքիրի շահանէ հայվանաթը իչուն Ճայըր անպարընա լիւզումի օլան 50,000 գանթար Սամանըն պէհէր գանթարը 10 ղրուշա թալիպի զուհուրտէն օլուպ իլալը բուկիւնկիւն 27 ինճի վագըթ իրթէսի կիւնի գարարը գաթիսի վիրիլէճէկինտէն, իթա իթմէկէ թալիպ օլանլարըն եէվմը մէզքիւրտէ Տարը Շուրայի ասքէրիյէ կէլմէլէրի ։

21 իլուլ 1876 1

Պապը Սէրասքէրի

ո՞չ ապաքէն Ն. Շահնազարեանն ալ անոնց վիճակին մասնակից ըլլալու վրայ է ։ Մինչդեռ մեր խեղճ ու կըրակ դպրոցներէն դուրս ելած իմաստակներ մեր դրական հրապարակը մեծաւ մասամբ կը լեցնեն, Ռուսաստանի Հայ գրագիտաց շատերը Ռուսիոյ բարձրագոյն վարժարանաց մէջ ուսմունքնին կատարեցուցած, կանուխ արտասահման երթալով, գործելը բաւ չհամարելով՝ Գերմանիա կամ Զուիցցերիա ևս գնացած և կրթութիւն առած և այնու հանդերձ ազգային զգացմունքնին պահպանած ուսումնական անձինք են ։ Ռուսաստանի Հայ լրագիրք ընդհանրապէս շատ աւելի կարևոր և օգտակար գիրք ունին քան թէ մեր Պօլսոյ լրագիրք ։ Ռուսաստանի մէջ շատ աւելի կարևոր հայերէն գըրեանք տպուած և տպուելու վրայ են քան թէ Թուրքիոյ մէջ (1) Եւայլն. և եթէ մեք այս բաներուս վրայ ամենևին ծանօթութիւն չունիմք և անգիտութեամբ կը գտնեմք, պատճառը մեր անտարբերութիւնն ու թմրութիւնն է ։

Շատ փափաքելի էր արդարև որ մեր արդի սերունդն աշխարհի այլ և այլ տէրութեանց մէջ գտնուած Հայոց հետ մտաւորական շարունակեալ հաղորդակցութիւններ հաստատէր ։ Այս բանս զանազան նկատմամբ շատ օգտակար կրնար ըլլալ ազգին ․ մինչդեռ մեք մեր երդակից Ռուսաստանցի Հայոց և Պարսկաստանի Հայոց յետ ա՛յնքան դըժըն յարաբերութիւն ունիմք, ա՛յնքան խուն ծանօթութիւն ունիմք նոցա մտաւորական վիճակին, ներքին կենաց, ընտանեկան առևտրական և նիւթական հանգամանացը մասին, որ կարծես Ովկիանոսի ծայրն են նոքա ։ կովկասեան Հայոց նկատմամբ վերջերս երևան ելած տարաձայնութիւնները կատարելապէս ապացուցին զայս ։ ինչո՞ւ համար արդեօք Պօլիս տպուած գրքերը գրեթէ ամենամեծ մասամբ Ռուսաստան չեն ղըրկուիր ծախուելու, և փոխադարձաբար. ինչո՞ւ մեք Ռուսաստան տըպուած հայերէն գրոց մեծագոյն մասին վրայ ծանօթութիւն անգամ ունեցած չեմք ։ Արդեօք Ռուսաստան տպուած Մշակ, Մեղու Հայաստանի, փարոս, կռունկ, եայլն եայլն Թերթերն ու հանդէսները քանի՞ բաժանորդ ունին Պօլսոյ մէջ ։ Նոյնպէս մեր պօլսոյ լրագիրք արդեօք քանի՞ բաժանորդ ունին 'ի Ռուսիա և 'ի Պարսկաստան և այլուր ․ շատ փափաքելի էր գիտնալ թէ ինչո՞ւ արդեօք Պօլսոյ գրավաճառք կանոնաւոր սաւրեաւոր յարաբերութիւններ չեն հաստատեր Տփղիսի, Մոսկուայի և այլ տեղերու Հայ գրավաճառաց հետ ։ Պատճառըն ինչ է արդեօք որ երկու սահմանակից տէրութեանց մէջ հրատարակեալ Հայ լրագիրք հոգաբարձուներ և բաժանորդ չունին միւս երկրին մէջ ։ Մեր մէջ գիտցող կա՞յ արդեօք որ Մասիսի Մեծ. խմբագրին թարգմանած «Վէքֆիլտի երէցը» թարգմանուած է եղեր ևս 'ի Ռուսաստան 'ի ձեռն Բուդաղեանցի ։ Շիտակն ըսելով, Անգղիացիք շատ աւելի սերտ յարաբերութեան մէջ են օրինակի աղագաւ աշխարհի միւս ծայրն եղող Աւստրալիոյ անգղիացւոյ հետ, քան թէ մեք մեր սահմանակից Պարսկաստանցւոց և Ռուսաստանեայց հետ ։ Եւ չըսուի թէ լեզուի տարբերութիւնն է պատճառ այս գրական անհաղորդակցութեան. քաւ լիցի. վասն զի Ռուսահայոց լեզուն այժմ ա՛յնքան կանոնաւորեալ հայերէն է, որ բացի մի քանի աննշան մասնիկներէ՝ ամենահասկանալի է Թուրքիոյ Հայուն ։ Ազգի մը անջատեալ մասերն ո՛րքան իրարմէ հեռու ալ ըլլան, սակայն չկայ որ երբ իրերաց հետ կանոնաւոր հաղորդակցութեան մէջ կը գտնուին, բաժանման ազդը մեծաւ մասամբ կը նուազի, և բաժանեալ ժողովրդեան մանր մասերն առանձին Թիւով կորսուելու վտանգին մէջ չեն ընկնիր ։ Այսպէս են այժմեան Եւրոպացւոց գաղթականութիւնքն 'ի տար աշխարհս ․ այս միջոցս գործածեցին Հրէայք իրենց ցիրուցան ազգին բարոյական միութիւն մը տալու համար ․ այս միջոցս գործածելու եմք և մեք մեր հեռաբընակ ազգայնոց, զօրօրինակ Աւստրիոյ Հայոց, Հնդկահայոց, և այլոց համար, որպէս զի սոցա մեծ մասն եթէ կորսուեր են ժամանակաւ ազգութեան նկատմամբ, գէթ մնացորդք աւելեաց վերջը չկորսուին ։ Բայց ո՞վ այսպիսի վերացական խնդիրներու կարեւորութիւն կուտայ Պօլսոյ Հայոց մէջ ։

Այս ցաւալի խորհրդածութիւններս կընէինք մտովի երբ նորումս 'ի Տփղիս հրատարակեալ փորձ անուն հանդէսը ձեռքերնիս հասաւ ։ Այս նորատիպ հրատարակութիւնս, որոյ միայն մէկ թիւն իւր ծաւալովը Ցուսոյ Սիօնի, Լուսոյ և Մամլոյ ամբողջ տարեկան Թուոց հետ կրնայ համեմատիլ, իսկ պարունակութեամբը անհամեմատ գերազանց է անոնցմէ բաւական է արդարև Ռուսական Հայոց մեզնէ ունեցած գերազանցութեան նոր օրինակ մ'ալ ընծայելու ։ Պօլսոյ մէջ քիչ շատ նշանաւոր մի քանի գըրագէտք կը գտնուին. երբեք խորհեցա՞ն միթէ առանք ձեռք ձեռքի տալով, կարողութիւննին իրար միացնելով, ուսումնական և գրագիտական հանդէս մը հիմնել, ինչպէս ըրեր են Ռուսաստանի Հայ գրագէտք։ Եւ սակայն այս տեսակ պարբերական հրատարակութեանց ո՛րքան օգտակար և հրահանգիչ ըլլալը կարծեմք ուրացող չկայ ։

Մնացեալը յաջորդ Թուով

(1) փափաքելի էր մեզ գիտնալ թէ անցեալները տպեալ Պատմութիւն Կաթողիկոսաց Էջմիածնի անուն գիրքը քանի՞ գընողներ ունեցաւ 'ի Թուրքիա ։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ԵՂԻՇԷԻ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Զֆ—ն է—, ոպ—ֆր—բէ—ն Ցէ—էէ—ն

Թէոդոսիոս Անձեւացեաց օրինակէն տպագրեալ այս ընտիր մատենագրութիւնը, որ իւր վերջը պարունակած Պարսկերէն և ուրիշ լեզուներէն բառից բացատրութեամբը մեծ դիւրութիւն կընծայէ ընթերցողաց և ուսանողաց, այս անգամ փոխանակ 8 ղրշի՝ 75 սանթիմի, այսինքն այսօրուան անցուկ դրամով 4 1/2 ղրշի կը ծախուի Եէնի—ճամի փողոց Զիլինկիրլէր ճառաւքսի, Թիւ 8, Ս. Ղ. և Եաղմաճեան գրատունը։

Ա. ԼԱՄԱՐԹԻՆԱՑ
ԱՌԱՋԻՆ ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆՔ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆՔ

Թարգմանեաց Հ. Սամուէլ Կ. Գանթուրեան

Ի Մխիթարեանց վանէ անդ

Դարուս առաջին բանաստեղծին չնաշխարհիկ հանճարոյն ծնունդն եղող այս ընտիր գործը կը գտնուի Ղալաթիա Մխիթարեանց գրատունն ՚ի Սեղբոս խան, և Մերճանի հայ գրավաճառաց քով գին 2 1/2 ֆրանք։

ՈՒՐՈՒԱԳԻԾ
ՈԳՒՈՑ ԵՒ ԸՆԹԱՑԻՑ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՆԵՏԿՈՑ

Գեր. Այվազեան՝ Գաբրիէլ Արք եպիսկոպոսի գրչէն ելած և 1857 ին հրատարակուած այս հետաքրքրաշարժ գործին առաջին տպագրութիւնն լրպառած ըլլալով երկրորդ անգամ տպագրեցաւ։

Կը գտնուի ամեն հայ գրավաճառաց քով գին 3 ղրշ։

Մինասեանին Մաղազան գտնուած ու

ՓԱՆԱՍԷ

կոչուած ցաւի դեղը բոլորովին խոտեղէններէ բաղադրուած ըլլալով թէ ներսէն և թէ դուրսէն կը գործածուի ու բազմաթիւ ցաւեր ու հիւանդութիւններ շուտով կը բժշկէ, ինչպէս որ վարը յիշուած է.

Ամէն տեսակ ·Քոլի, Ստամոքսի. Մէջքի կամ Աղիքներու ցաւեր. ու նաև Թանչը, Քօլէրա և այլ ամառուան հիւանդութիւններ ունեցողները աս դեղէն խմելու են հետևեալ կերպով, կէս գաւաթ ջուրի մէջ դիր ապուրի դդալէն աւելի շաքար, վրան լեցուր անուշի դդալ մը փանասէ, աղէկ մը խառնէ ու խմէ։ Կոկորդի հիւանդութեանց և Ուռեցքի համար դեղը վերոյիշեալ կերպով պատրաստէ ու ժամը կամ երկու ժամը հեղ մը մէկ կամ երկու անուշի դդալ այն բաղադրութենէն խմէ։

Ցօդացաւի (Րիւմաթիզմ), Ոտքի ցաւի, Ստամոքսի ու տեսակ տեսակ կռնակի ցաւերու համար դուրսէն փանասէ քսելով աղէկ մը շփելու է։ Ակռայի ցաւի համար քիչ մը բամպակ փանասէի մէջ թաթխելով ցաւած ակռային վրայ դնելու է։

Ամէն տուն երբոր ցաւի մը համար դուրսէն փանասէ քսել հարկ ըլլայ, եթէ քիչիկ մ՚ալ խմուի՝ աւելի շուտ բժշկութիւն կըլլայ։

Մարմնոյն այրուած կամ ճմլուած տեղերը բժշկելու համար վտանգը պատահածին պէս փանասէէն վրան աղէկ մը լեցունելու է։ Դանակով եւոյլն կտրուած վէրքերը բժշկելու համար արիւնը չի սրբած շուտով մը վէրքը կապելու և կապին վրայէն փանասէ լեցունելու է մինչև որ լաւ մը թրջի։ փանասէն նաև արեան շրջանը կարագացընէ ու բոլոր բնութիւնը կը զօրացունէ։

Այս դեղին օգտակարութեանը վրայ երկարօրէն գրել աւելորդ կը համարինք. գործածողները զայն միշտ կը գովեն. ուզողը կրնայ անձամբ փորձել, գինն աժան է։

Կը ծախուի ՄԻՆԱՍԵԱՆ և ԸՆԿԵՐԱՑ Ամերիկեան վաճառատունը որ ՚ի Ղալաթիա կոստանդնուպօլսոյ։

Շինողն է

CURTIS ET BROWN
NEW YORK

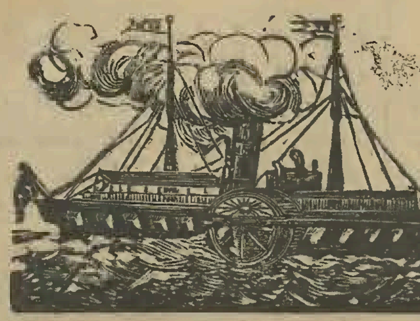

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ
ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ
1876 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՄԻՆՉԵՒ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 30

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ ԲԱՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Բոսֆորէն էջնող շոգենաւները

12 15 Եէնիմահալլէէն Պէօյիւքտ. Թարապիա, Եէնիք. Սթէն. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Պէպէք, Արնավուտք. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ.

12 30 Արնավուտքեզէն Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիք. Գապաթ.

12 30 Պէյգօզէն Բաշապահճէ, Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Վանիք. Չէնկ. Պէյլէր. Գուզկ.

1 45 Պէյգօզէն Բաշապ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Չէնկէլ. Պէյլէր. Գուզկ.

1 45 Եէնիմ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթ. Պէշիկթաշ։

2 15 Ռ. եւ Ա. Գավազէն Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապիա, Եէնիք. Սթէնիա. Էմիրկէն, Ռ. Հիսար, Պէպէք, Արն. Գուրուչ. Օրթ. Պէշիկ. Գապ.

4 Պէօյիւքտ. Թարապիա, Պէյքօզ, Փ. պահճէ, Ռ. Փ. մահ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. (Րամազան 1էն ժամ 5 ին).

3 45 Եէնիմ. Մէզարպ. Պէօյիւտ. Թարապիա, Եէնիք Սթէն. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Պէպէք, Արնվ. Գուր. Օրթ. Պէշիկ.

4 45 Եէնիմ. Պէօյիւքտ. Թարապիա, Եէնիքէօյ, Սթէն. Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք. Արնվ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկ.

5 45 Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապիա, Եէնիք. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Պէպէք, Արնվ. Օրթաք. Պէշիկ.

6 15 Եէնիմահալլէէն Պէօյիւքտ. Թարապիա, Պէյքօզ, Եէնիք. Էմիրկ. Գանլ. Ռ. եւ Ա. Հիսար. Գանտիլլի. Արնավ. Չէնկ. Պէյլ. Օրթաք. Գուզկ. Պէշիկ. Իւսկիւտար։

8 Եէնիմահալլէէն Պէօյիւքտ. Թարապիա, Եէնիք. Էմիրկէն, Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Արնվ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկ.

8 45 Պէօյիւքտէրէէն Պէյքօզ, Փ. պահճէ, Ռ. Փ. մահ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Իւսկ.

8 30 Ա. եւ Ռ. Գավազ, Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Պէյքօզ, Սթէն. Էմիրկ. Պէպէք, Արնվ. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ.

9 45 Եէնիմահալլէէն Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապիա, Եէնիք. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Արնվ. Օրթաք. Պէշիկթաշ.

10 50 Մէզարպ. Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Եէնիք. Էմիրկէն, Արնավ. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ.

Կամուրջէն ելնող շոգենաւները

1 15 Պէշիկ. Օրթաք. Արնվ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Եէնիք. Թարապիա, Պէօյիւքտ. Եէնիմահալլէ։

1 45 Գապաթաշ. Իւսկ. Պէշիկ. Գուզկ. Օրթաք. Պէյլ. Չէնկ. Արնվ. Գանտ. Ա. եւ Ռ. Հիսար. Գանլ. Էմիրկ. Եէնիքօյ, Պէյքօզ. Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ, Եէնիմահալլէ.

2 30 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնվ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ, Մէզարպուրնու, Եէնիմ.

3 45 Պէշիք. Օրթաք. Արնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Սթէնիա, Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզարպ.

3 Իւսկիւտար. Գուզկունճուք. Պէյլէրպէյի. Չէնկէլքէօյ. Վանիքէօյ. Գանտ. Ա. Հիսար. Գանլըճ. Ռ. Փ. մահալլէսի. Բաշապաղչէ. Պէյքօզ Պէօյիւքտէրէ.

Պէշիքթաշ, Օրթաք. Արնավ. Գանտ. Ռ. Հիսար Էմիրկ. Եէնիք. Թարապիա, Պէօյիւքտ. Մէզար. Ռ. եւ Ա. Գավազ.

6 30 Իւսկ. Պէշիկթաշ, Գուզկ. Օրթա. Պէյլ. Չէնկ. Արնավ. Պէպէք, Ռ Հիսար, Պօյաճ. Եէնիք, Թար. Պէօյիւք. Եէնիմ.

8 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Արնավուտքէօյ, Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիքէօյ. Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ, Եէնիմահ.

9 Պէշիքթաշ, Օրթաք, Արնավ. Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտէրէ. Մէզարպ.

9 30 Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշապ. Պէյքօզ, Պէօյիւքտ. Մէզար. Ռ եւ Ա. Գավազ.

10 30 Գուզկ. Պէյլէրպէյ. Չէնկէլ. Վանիք. Գանտիլլի. Ա. Հիսար, Գանլ. Ռ. Փ. մահ. Բաշապ. Պէյքօզ.

10 30 Պէշիքթաշ. Օրթաքէօյ. Գուրուչ. Արնավուտ. Պէպէք. Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Սթէն. Եէնիք. Թարապիա. Պէօյիւքտ. Մէզարպ. Եէնիմահալլէ։

11 Գուզկունճուք, Պէյլէրպէյ, Չէնկէլքէօյ, Վանի. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլըճա, Բաշապահճէ, Պէյքօզ.

11 5 Պէշիկթաշ. Օրթաքէօյ. Գուրուչ. Արնավուտքէօյ. Պէպէք, Ռ. Հիսար. Էմիրկ. Եէնիքէօյ. Թարապիա. Պէօյիւքտէրէ։

11 35 Գապաթաշ, Պէշիկթաշ, Գուզկ. Օրթ. Պէյլէրպէյ, Չէնկ. Արնավ.

12 Պէշիքթաշ, Օրթաքէօյ, Գուրուչ. Արնավուտք.

ԽՍԿԻՒՏԱՐ ԲԱՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Իւսկիւտարէն կամուրջ.		Կամուրջէն Իւսկիւտար.	
Ժամ	Ժամ	Ժամ	Ժամ
12 30	6 15	12 15	6
1	7	12 45	6 45
1 30	8 15	1 15	8
2	8 45 Պէշիքթաշ	1 40	8 30
2 30	9 20	2 15	9 5
3	9 30	2 40	9 35
3 30	10 10	3 10	10 5
4	10 30	3 45	10 25
4 30	10 50	4 15	10 50
5 5	11 15	4 45	11 10
5 35	11 35	5 15 Պշքթ.	11 30
	12		11 45
			12 5

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ

Իւսկիւտարէն կամուրջ.		Կամուրջէն Իւսկիւտար.	
Ժամ	Ժամ	Ժամ	Ժամ
12 45	6 15	12 45	6 15
1 20	7	1 20	7
2	8	2	8
2 30	8 40 Պէշիքթաշ	2 30	8 45
3	9 25	3	9 30
3 30	10	3 30	10
4	10 30	4	10 35
4 30	11	4 30	11 5
5 5	11 30	5 5 Պշքթ.	11 35
5 35	12	5 35	12 5

Այս լրագիրը շաբաթը երեք անգամ կը հրատարակուի, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը. Բաժանորդագրութեան տեղերն են Ղալաթիա Սանտըքճըլար ճառաւքսի թիւ 198, Նորօ խան Մասիսի խմբագրատունը.

Իսկ գաւառաց մէջ հետեւեալ հոգաբարձուաց սեննակները.

ԻԶՄԻՐ. Ստեփան աղա Տէտէեան.
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Խոսրով էֆ. Էսկիճեան.
ՊՐՈՒՍԱ. Ստեփան աղա Թանկէրեան.
ԹԷՔԻՐՏԱՂ. Յովակիմ աղա Ուզունարգեան.
ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Խաչատուր բաղակլմասեան
ԿԱՐԻՆ. Կարապետ պատուելի Զաքարեան.
ՎԱՆ. Կարապետ աղա Նաթանեան.
ՄՈՒՇ. Մկրտիչ աղա Փօթիկեան.
ՍԱՍ. Մ. աղա Խաչիկեան.
ՖՈՔՇԱՆ Ֆէրհատ աղա Ս Ֆէրհատեան
ԵՐԶՆԿԱՑ. Թադէոս աղա Բագրատունի.
ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐ. Արժ. Տ. Ռուբէն.
Միւս քաղաքներէ ստորագրուիլ ուզողներն աս տեղերէն մէկուն հետ կրնան թղթակցիլ.

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
ՂԱԼԱԹԻԱ, ՆՈՐՕ ԽԱՆ

ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

NORTH BRITISH AND MERCANTILE INSURANC COMPANY ՆՈՐԹՀ ՊՐԻԹԻՇ ԷՆՏ ՄԷՐՔԷՆԹԱՅԼ Լոնտրայի և Էտինպուրկի ապահովութեան ընկերութեան Անգ. Լր.		NORTHERN ASSURANCE COMPANY ՆՈՐԹՀԸՐՆ Լոնտրայի և Էպերտինի ապահովութեան ընկերութեան Անգ. Լր.	
Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	2,000000	Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	3,000000
Վճարեալ դրամագլուխ	250,000	Վճարեալ դրամագլուխ	150,000
Պահեստի դրամ հրդե.		Պահեստի դրամ հրդե.	
հի ճիւղէն գոյացեալ	827,238—1,077238	հի ճիւղէն գոյացեալ	315,000—465,000
1872ին հրդեհի զուտ հասոյթը	803,746	Զուտ հասոյթ 1872ի	313,364

Ստորագրեալք իրենց բազմաթիւ յաճախորդաց և այս քաղաքիս ընդհանուր հասարակութեան կը ծանուցանեն որ իրենք վերոյիշեալ երկու ընկերութեանց միացեալ գործակատար ընտրուած ըլլալով, այնպիսի դրութեան մը մէջ կը գտնուին, որով հրդեհի դէմ ապահովութեան մեծ դիւրութիւններ կը մատուցանեն։

Ապահովութեանց կարգադրութիւնները կը բաղկանան երկու ընկերութեանց մ՚ջ համեմատական բաժանումէ մը, և այսպէս ապահովութեան և դիւրութեան աւելնալովն՝ ընկերութիւնս ալ կրնայ աւելի մեծագումար ապահովութիւն բանողներու ինքզինք ներկայացունել։

Գրեթէ ամեն կարգի վտանգաւոր ապահովութիւնք կրնան ընդունուիլ ինչպէս Բէրայի Ղալաթիոյ և Պոլսոյ մէջ, նոյնպէս մօտակայ քաղաքները գիւղերը և գաւառները։

Գիներուն և աւելի մանրամասն տեղեկութեանց համար պէտք է դիմել Միացեալ ընկերութեանցս գրասենեակը Ղալաթիոյ Բէրչէ մալ բազարի մօտ Կլավանի խան Թիւ 5։

Լիազօր գործակատար

Վ. Ռ. ՍՈՒԱՆ